

Branka Jurišić

Starši so kupili šolo od države

Nekateri starši si tudi v Veliki Britaniji želijo, da bi bil njihov otrok sprejet v posebno šolo. Nekateri starši in strokovnjaki so bili obupani, odločili so se, da stvari vzamejo v svoje roke. Ustanovili so sklad in od države kupili šolo.

Ob poslušanju zagovornikov inkluzije in branju nekaterih člankov dobimo vtis, da se vsi otroci s posebnimi potrebami v razvitih državah šolajo v rednih šolah. Deležni so vseh mogočih storitev, spremljevalcev, osebnih asistentov, izobraženih učiteljev in razumevajočega okolja. Po drugi strani pa na številnih kakovostnih seminarjih, ki jih organizira Center za avtizem, gledamo posnetke iz specializiranih ustanov, kjer so učenci v posebnih programih za otroke z avtizmom. Poučujejo jih specializirani strokovnjaki, ki imajo izkušnje z desetini, če ne s stotinami otrok z avtizmom.

V prispevku nikakor ne nameravam razpravljati o tem, katera oblika šolanja je tista »prava«. Odločanje »za« in »proti« specializiranim ustanovam odraža nerazumevanje izobraževanja otrok s posebnimi potrebami. Sama oblika šolanja ne more biti a priori ustrezna ali neustrezna, ker je odvisna od številnih dejavnikov, kot so individualne potrebe otroka, družine, pogoji šolanja.

V mnogih državah, ki niso nujno bolj ali manj gospodarsko ali

kulturno razvite, so otrokom s posebnimi potrebami na voljo različne oblike šolanja. Tako lahko starši izberejo šolo, za katero mislijo, da je za njihovega otroka najboljša. Izbira pogosto ni preprosta in je lahko povezana s številnimi preprekami. Potrebna so posvetovanja s strokovnjaki, tudi odvetniki, pogovori z lokalnimi oblastmi.

V Sloveniji se nekatere skupine otrok s posebnimi potrebami

Starši se povsod na različne načine borijo za to, da bi svojim otrokom omogočili najboljše šolanje.

lahko šolajo tudi v rednih osnovnih šolah (na primer otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, gibalno ovirani otroci, otroci z motnjami vida in sluha). Za otroke z motnjo v duševnem razvoju pa zaenkrat obstaja le možnost šolanja v specializiranih ustanovah, po programih, ki so namenjeni tem otrokom.

Starši se seveda povsod na različne načine borijo za to, da bi svo-

jim otrokom omogočili najboljše šolanje.

Obisk šole Penn v Veliki Britaniji

Dolgo časa sem si želela obiskati šolo, ki bi bila vsaj po obliki šolanja nekoliko podobna našim specializiranim ustanovam. Odzvala sem se povabilu **Isolte Avila**, ki se je morda bralci spominjajo iz intervjuja, objavljenega v eni lanskih številčk Petke. Obiskala sem šolo Penn v bližini Londona.

Take šole pri nas nimamo. Po terminologiji v našem šolskem sistemu izvaja ta šola vse tri ravni programov: prilagojen program z enakovrednim standardom, prilagojen program z nižjim izobrazbenim standardom in poseben program vzgoje in izobraževanja. V šolo so vključeni učenci iz različnih skupin otrok s posebnimi potrebami: gluhi in naglušni, gibalno ovirani, učenci z motnjo v duševnem razvoju, učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja in učenci z motnjo avtističnega spektra. Slednji predstavljajo v britanski zakonodaji posebno skupino otrok s posebnimi potrebami. To je skratka neka mešanica

Take šole pri nas nimamo. Po terminologiji v našem šolskem sistemu izvaja ta šola vse tri ravni programov: prilagojen program z enakovrednim standardom, prilagojen program z nižjim izobrazbenim standardom in poseben program vzgoje in izobraževanja.

Starši so kupili šole od države

naše šole za učence z motnjo v duševnem razvoju in šole za gluhe, naglušne in učence z govorno-jezikovno motnjo.

Učenci so stari od 9 do 18 let. Posebna skrb je namenjena mladostnikom po 16. letu starosti, njim je namenjen tranzicijski program. Vsi učenci imajo možnost bivanja v internatu (domu).

Zgodovina šole

Seveda je to del pomembnih podatkov, posebno še pri Angležih, kar je razvidno že iz spletnih strani šole. Vendar tudi v pogovoru kar naprej omenjajo zgodovino. Navajam le nekaj osnovnih dejstev, več si jih lahko ogledate na spletnem naslovu www.pennschool.bucks.sch.uk/history.htm.

Ta zgodovina je gotovo pomembna za razumevanje delovanja šole, sodelovanja s starši, vrednotenja opreme, inkluzije in vsega, kar se dogaja na področju izobraževanja otrok s posebnimi potrebami.

Današnja šola Penn je bila ustanovljena 20. decembra 2001, ko je posest prešla v roke Raynersovega specialnopedagoškega sklada (*Rayners Special Educational Trust*). To se je zgodilo po dolgih pogajanjih z vlado, šolskimi oblastmi in seveda bančniki. Sklad je bil ustanovljen že marca 1999. Šolski minister jim je takrat rekel, da bo šoli Penn odobril status posebne šole brez državne finančne podpore (*non-maintained*). Torej so pogajanja trajala več kot dve leti in pol, potem ko so svoje želje predstavili tudi poslancem v parlamentu.

Sicer je bila na tej posesti že leta 1921 ustanovljena šola za glu-

he (*Hommerton School for the Deaf*), ki se je kasneje preimenovala v Raynersovo šolo. Od tod torej ime za Raynersov sklad. Takrat so šolo obiskovali gluhi in naglušni učenci od 5. do 16. leta. Večina jih je bila vključena tudi v internat, saj so prihajali iz širšega okolja.

Kasneje (1975) so odprli še eno šolo. Ta je bila za učence, ki so imeli poleg motnje sluha še druge dodatne motnje. Obe šoli so leta 1981 združili v šolo Penn. Približno deset let kasneje so odprli še enoto za učence z jezikovnimi motnjami. Leta 1988 je lokalna šolska oblast objavila, da bodo šole v avgustu 1999 zaprli, ker je vzdrževanje predrago in otrok premalo. Zemljišče in poslopja so

V neodvisne šole je vključenih 7 % vseh učencev.

prodali. Nekateri starši in strokovnjaki so bili obupani, odločili so se, da stvari vzamejo v svoje roke. Ustanovili so sklad in od države kupili šolo. Vložili so svoj denar, ker so verjeli v svojo zamisel o šoli Penn. Denar so prispevali tudi bivši učenci, njihovi starši in drugi dobrotniki. Najeli so kredit in še vedno odplačujejo le obresti. Izbrali so ravnateljico šole, **Mary Nest-Richardson**, in ji zaupali vodenje, sicer pa o mnogih stvareh odloča odbor sklada.

Kaj pomeni to, da šola nima državne podpore?

Šola Penn torej od države ne dobiva finančnih sredstev. Lastnik

šole je sklad. Sami so določili višino šolnine, 25.000 angleških funtov (približno 34.700 evrov) na leto za enega učenca. Odločili so se, da bo šolnina za vse učence enaka, ne glede na raven njihovih posebnih potreb oziroma motnje. Na vprašanje, ali je to za angleške razmere visoka šolnina, je ravnateljica odgovorila, da nikakor ne! Mnoge šole imajo veliko višje šolnine. Sama pozna šolo, ki je specializirana za otroke z avtizmom in ima šolnino 196.000 funtov (kar je 243.850 evrov); v to ceno je vključeno tudi bivanje v internatu. Vmes pripomni, da so šole za učence z avtizmom vedno najdražje, ker je te otroke najtežje vključiti v običajne šole. Če je učenec šole Penn vključen še v internat, stane šolnina 42.000 funtov na leto (52.250 evrov). To šolnino starši iztožijo od države, kadar lokalne oblasti svetujejo redno OŠ, pa se starši z odločitvijo ne strinjajo. Čeprav so to šole brez državne podpore, šolnino plača država.

V Veliki Britaniji imajo poleg nevzdrževanih šol tudi šole, za katere starši neposredno plačujejo šolnine, to so neodvisne šole (*independent schools*). V take šole je vključenih 7 % vseh učencev. Večina nima posebnih potreb, merila za sprejem, ki jih oblikujejo same šole, pa so izjemno stroga. Privoščijo si jih lahko le redki starši. Te šole veljajo za odlične. Med študenti, ki so sprejeti na Univerzo v Oxfordu, se je na primer 44 % študentov šolalo na neodvisnih šolah, med tistimi v Cambridgu pa je takih 38 %. To nikakor ne pomeni, da se vsi učenci, ki so obiskovali neodvisne šole, lahko vpišejo

Med študenti, ki so sprejeti na Univerzo v Oxfordu, se je na primer 44 % študentov šolalo na neodvisnih šolah, med tistimi v Cambridgu pa je takih 38 %. To nikakor ne pomeni, da se vsi učenci, ki so obiskovali neodvisne šole, lahko vpišejo na univerzo – imeti morajo odlično znanje.

na univerzo – imeti morajo odlično znanje.

Učenci z motnjo v duševnem razvoju ne glede na šolo večinoma usvojijo cilje, ki ustrezajo našim programom z nižjim izobrazbenim standardom ali posebnim programom. Razmerja podajam le zato, ker odražajo velike razlike v možnostih, ki jih imajo učenci ne glede na posebne potrebe. Angleška družba nikakor ni družba, v kateri bi imeli vsi otroci enake možnosti za svoj razvoj.

Kaj pa stroški šolanja učencev s posebnimi potrebami v Sloveniji?¹

Ravnateljke primerljivih šol v Sloveniji sem vprašala, koliko dobijo za šolanje enega otroka na leto. Šolanje v posebnem programu vzgoje in izobraževanja stane 19.400 evrov na leto za enega učenca. Ta program se izvaja v oddelkih za vzgojo in izobraževanje – OVI, v njih se šolajo učenci z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju. Šolanje v programu z nižjim izobrazbenim standardom stane 15.100 evrov na leto. Izvaja se v osnovni šoli s prilagojenim programom, ki je namenjena učencem z lažjo motnjo v duševnem razvoju. Če so ti učenci vključeni še v dom (internat), so stroški višji za 7.500 evrov. Šolanje v Zavodu za gluhe in naglušne otroke stane 18.000 evrov. Tam

¹ Podatke so prijazno posredovali iz Zavoda za gluhe in naglušne v Ljubljani, Centra za korekcijo sluha in govora v Portorožu in Zavoda Janez Levca v Ljubljani. Ob tej priložnosti se jim iskreno zahvaljujem.

izvajajo dva programa: prilagojeni program z enakovrednim izobrazbenim standardom za gluhe in naglušne ter prilagojeni program za učence z govorno-jezikovnimi težavami in otroke z avtistično simptomatiko, ki ima prav tako enakovreden izobrazbeni standard. Navedeni zneski so zgolj okvirni, pri nas je težko določiti stroške šolanja za enega učenca, ker je financiranje zelo različno.

Kdo učence usmeri v šolo Penn?

Čeprav ima šola status specializirane šole brez državne podpore, to še ne pomeni, da šolnino neposredno plačujejo starši. V večini primerov plača učencem šole

Včasih morajo starši dokazovati, da pomoč, ki bi jo njihov otrok dobil v običajni šoli, ne zadošča.

Penn šolnino lokalna skupnost oziroma država.

Učence k njim napoti lokalna šolska oblast. To je nekaj podobnega, kot so naše območne enote Zavoda za šolstvo, ki na predlog Komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami in seveda največkrat na pobudo staršev napotijo otroke v ustrezno šolo. Kadar menijo, da ima učenec take posebne potrebe, da jih ne morejo zadovoljiti v inkluzivnih razmerah, torej v običajni redni osnovni šoli, predlagajo specializirano šolo. Včasih morajo starši dokazovati,

da pomoč, ki bi jo njihov otrok dobil v običajni šoli, ne zadošča.

Ravnateljica Mary Nest-Richardson pove, da so bili mnogi njihovi učenci prej v rednih osnovnih šolah, vendar tam niso bili uspešni. Nekateri med njimi niso mogli napredovati, pomoči so bili deležni le nekaj ur tedensko. Nekateri gluhi oziroma naglušni učenci dobijo le pol ure pomoči na mesec!

Pogosto lokalna oblast noče odobriti specializirane ustanove, kot je Penn, ker je v primerjavi z redno osnovno šolo predraga. Mnoge redne osnovne šole na primer nimajo logopeda, nimajo nobene posebne obravnave za otroke z avtizmom. V takih razmerah učitelji ne morejo uporabljati posebnih postopkov, ki so za učence z avtizmom potrebni in učinkoviti (na primer TEACCH ali pa PECS). Takrat starši tožijo državo. Postopki na sodišču so lahko tudi dolgotrajni, vendar v večini primerov nato država plača šolnino, ker starši dokažejo, da potrebe njihovega otroka presegajo pomoč, ki jim je na voljo v lokalni redni osnovni šoli.

Ti dolgotrajni postopki so tudi eden od razlogov, da v šoli nimajo mlajših otrok, ki so jih imeli še pred časom.

Na moja vprašanja v zvezi s soglasjem staršev, njihovim odporom do posebnega in segregiranega šolanja, mešanja učencev treh ravnih programov, me je sogovornica, Mary Nest-Richardsonova, le začudeno pogledala in rekla: »Starši naših učencev si vendar zelo želijo, da bi bili njihovi otroci sprejeti k nam! Saj vendar vidijo,

Pogosto lokalna oblast noče odobriti specializirane ustanove, kot je Penn, ker je v primerjavi z redno osnovno šolo predraga. Takrat starši tožijo državo. Postopki na sodišču so lahko tudi dolgotrajni, vendar v večini primerov nato država plača šolnino, ker starši dokažejo, da potrebe njihovega otroka presegajo pomoč, ki jim je na voljo v lokalni redni osnovni šoli.

Starši so kupili šolo od države

■ ■ ■ da imajo otroci tukaj več možnosti za napredek!«

Osebni vtis ob ogledu šole

Zunanost šole je tako zelo angleška, kot bi tukaj snemali Harryja Potterja. Posestvo je ogromno, šolo sestavlja več poslopij, med njimi je večje trinadstropno poslopje. Kot bi kakšno staro graščino postavil na trato, ob njej pa polno majhnih hišic.

Hišice so izjemno različne. Ena je taka kot v zgodbi o Janku in Metki. To je dvonadstropna hišica z dvema spalnicama, kuhinja je takoj ob vhodu – pri nas bi temu rekli predsoba. Hiša nima ne stranišča ne kopalnice. Neverjetno ljubka je, zidana iz opek, vmes so majhni kamenčki. V njej živita Isolte in David. Druge majhne hišice so razredi, kabineti za razredni pouk. Nekatere hišice imajo en sam prostor, druge dva ali tri. Velikost prostorov je enaka kot v klasičnih razredih v kakšni slovenski šoli. Prostori so urejeni kot kabineti za likovni pouk, z glino, pečjo za keramiko, policami za izdelke. Hišica za naravoslovje je urejena kot laboratorij, hišica za glasbo ima vsa možna glasbila. V teh hišicah ni stranišč. Učenci uporabljajo zunanje stranišče, ki sploh nima umivalnika. Do stranišča vodijo tlakovane potke, ki se vijejo med hišicami po skrbno urejeni travi. Ta je tako urejena kot pri nas verjetno le na Brdu. Sama sicer nisem bila nikoli tam, ampak si tako predstavljam.

Med ogledom mi je ravnateljica povedala, da imajo zaposlene tri vrtnarje, ki skrbijo za urejenost

zelenic. Aha, tudi ti trije so všteti v 95 zaposlenih. Med ogledom sem nehote pomislila, da bi v Sloveniji težko našli šolo, ki poleg stranišča nima umivalnika. Le kako jih potem učijo osnovnih spretnosti osebne higiene, vendar tega nisem vprašala.

Oprema v razredu je zelo raznolika, nikakor ni podobna slovenskim šolam: stoli so pogosto različni, tudi v enem samem razredu, vtis imaš, da so jih nabrali od vsepovsod. Mnogi učenci imajo na svojih mizah prenosne računalnike, učitelji v razredih imajo elektronske table. Nasprotje temu so omare, ki so lahko železne, včasih smo take imeli v garderobah za te-

Učenci se učijo spretnosti, ki jih bodo v življenju potrebovali.

lovadbo, ali pa stare lesene viktorijanske in tudi čisto navadne rabljene pisarniške.

Glasbil je bilo v glasbeni hišici toliko, kot jih pri nas v glasbenih učilnicah še nisem videla. Didaktičnih pripomočkov je ogromno – od digitalnih do ročno izdelanih kartončkov. V hišici za senzorno integracijo je bilo več prostorov za delovno terapijo, fizioterapijo, umirjanje. Pripomočkov je toliko, kot jih je le mogoče naročiti po kakšnem katalogu (snoozel, blazine, žoge, mreže za guganje, cela soba z različnimi dražljaji, ki se projicirajo na steno). Vsekakor namenijo neprimerno več denarja

za učne in terapevtske pripomočke, kot pa za pohištvo in sanitarno opremo.

Praktične izkušnje običajnega življenja za učence s posebnimi potrebami so me najbolj navdušile v stanovanju za samostojno življenje

Najbolj mi je bila všeč hišica za samostojno bivanje, ki je pravzaprav manjša bivalna enota. Ta je neprimerno bolj opremljena kot tista, v kateri živita Isolte in David. Ima spalnico, kuhinjo z vso opremo: štedilnikom, hladilnikom ..., kopalnico, pralni stroj, sušilec in čisto pravi vhod z vhodnimi vrati s klasično ključavnico.

Tukaj učijo učence iz prehodnega oziroma tranzicijskega programa vseh spretnosti samostojnega bivanja. V tem programu so učenci, ki so že dopolnili 16 let. V stanovanjski enoti preskusijo, koliko spretnosti samostojnega življenja so učenci usvojili, to je pravi preskus v praksi. Učenci se morajo sami zbuditi, si pripraviti zajtrk, se urediti, in ravnateljica poudari, da si učenci izjemno prizadevajo, da ne bi zamudili pouka. Če zamudijo, je joj in velik cirkus, pove z nasmeškom. Učenec nekaj dni v mesecu živi v tej enoti in skrbi zase tako, kot če bi živel samostojno. Tudi sicer jih učijo spretnosti, ki jih bodo v življenju potrebovali.

V učilnici učenec piše prošnjo za službo na oglas, ki ga je zasledil v lokalnem časopisu. Želi si, da bi dobil delo za nekaj ur tedensko, pomagal naj bi pri razvažanju s kombijem in si prislužil žepnino. Ko sva z ravnateljico vstopili, je

Oprema v razredu je zelo raznolika, stoli so pogosto različni, vtis imaš, da so jih nabrali od vsepovsod. Omare so lahko železne ali pa stare lesene viktorijanske in tudi čisto navadne rabljene pisarniške. Vsekakor namenijo neprimerno več denarja za učne in terapevtske pripomočke, kot pa za pohištvo in sanitarno opremo.

tarnal in vsakogar prosil, naj mu pomaga. Vsi prisotni so zmigovali z rameni in vztrajali, da najprej napiše, potem pa prinese učiteljici, da mu bo napisano pregledala. Sedel je poleg računalnika in razmišljal, kaj bi lahko še dopolnil.

Imeti kakršnokoli službo je očitno velik motiv za njihove najstnike, tudi za tiste s posebnimi potrebami. Samostojnost spodbujajo na vseh ravneh izobraževanja in jih učijo spretnosti, ki so povezane z resničnim življenjem. Tako imajo učenci možnost, da se učijo iz lastnih izkušenj. Majhna bivalna enota bi bila verjetno koristna tudi za marsikaterega srednješolca brez posebnih potreb, četudi bi imela le budilko. To je vsekakor nekaj, kar bi priporočila mnogim ustanovam za učence s posebnimi potrebami v Sloveniji.

Možnost izbire je v Veliki Britaniji verjetno večja, pričakovanja staršev pa so vsekakor usmerjena v čim večjo samostojnost otrok po končanem šolanju

Na videz imajo starši v marsikateri državi v Evropi več možnosti pri izbiri šole za svoje otroke, seveda pa je to povsod povezano z denarjem. Podatke o primerljivih stroških šolanja za učence s posebnimi potrebami v Sloveniji nisem mogla kar enostavno dobiti, ker pri nas očitno ni v navadi, da bi imeli te izračune že pripravljene.

V Sloveniji še vedno premalo razmišljamo o stroških šolanja, še manj razmišljamo o ceni, ki jo je treba plačati za neustrezno izobraževanje. Ta cena je pogosto povezana s tem, da se učenci, tudi tisti

s posebnimi potrebami, šolajo v zanje prezahtevnih programih, ker se ti izvajajo v rednih šolah. Pogosto imam vtis, da je pri nas šolanje preveč povezano z ocenami, ki jih bodo učenci dobili na testih znanja, in nekoliko manj z znanjem, ki ga bodo potrebovali v življenju.

Ob pogovoru o neodvisnih šolah z visokimi šolninami, ki v Veliki Britaniji zagotavljajo boljše možnosti za sprejem na elitne univerze, sem nehote pomislila na to, kako bi se v teh razmerah odzvali kakšni slovenski starši. Prepričana sem, da se pričakovanja staršev v VB in v Sloveniji razlikujejo. Težko si predstavljam, da bi bili slovenski starši pripravljene plačati tako visoko šolnino za to, da bi v šoli njihovega otroka disciplinirali in bi bil vsakodnevno pod »storilnostnim stresom«, hkrati pa bi zvečer po urniku legel v železno posteljo in se pokril z odejo, ki »pika«. Verjetno bi bilo v Sloveniji več staršev, ki bi za ta denar pričakovali, da njihovemu otroku

prinesejo zajtrk v posteljo, mu vsaj malo gledajo skozi prste in nudijo popoldanske inštrukcije, ker se dopoldne ni mogel zbrati. Slovenski starši bi se verjetno takoj vprašali, kje bi imel otrok boljše možnosti za višje ocene in zato več možnosti za sprejem na želeno univerzo.

Vsak dan se soočam z željami staršev otrok s posebnimi potrebami. Pogosto si ne želijo le vključevanja otroka v družbo vrstnikov z značilnim razvojem, kar naj bi bilo bistvo inkluzije; mnogo bolj si želijo spričevalo z enakovrednim izobrazbenim standardom, četudi to spričevalo ne pomeni vedno enakovrednega standarda znanja otrok. Kakovost izobraževanja bi morali začeti meriti tudi z uporabnostjo znanja, zaposljivostjo otrok s posebnimi potrebami in njihovim zadovoljstvom, vedoželjnostjo, delavnostjo in vsekakor samostojnostjo v življenju. To pa je povezano s cilji v programih in ne toliko z obliko izobraževanja ■

Težko si predstavljam, da bi bili slovenski starši pripravljene plačati tako visoko šolnino za to, da bi v šoli njihovega otroka disciplinirali in bi bil vsakodnevno pod »storilnostnim stresom«, hkrati pa bi zvečer po urniku legel v železno posteljo in se pokril z odejo, ki »pika«.

Foto: Branka Jurišić